

Kitap Tanıtımı/ Book Review

Lübnan, Savaş, Barış, Direniş ve Türkiye İle İlişkiler

Veysel Ayhan-Özlem Tür, Dora Yayınları, Bursa, Kasım 2009.

Değerlendiren: Nazlı Koca*

Ortadoğu'nun yüzölçümü ve nüfus bakımından küçük fakat çevresini etkileme kapasitesi bakımından fazlasıyla önemli bir ülkesi olan Lübnan, bölgedeki farklı krizleri farklı boyutlarda gündeme getirebilmekte hatta krizlerin seyrini değiştirebilmektedir. Suriye iç savaşının büyük güçler arasında vekâlet savaşına dönmesi üzerine, bu taraflardan biri olan İran ve Lübnan'daki faaliyetleri son dönemlerde gündemin üst sıralarında yerini korumaktadır. İsrail ve İran arasında Hizbullah kaynaklı düşük yoğunluklu gerginlikler ve çatışmalar ise İsrail'in İran'a direkt bir müdahale yerine Lübnan üzerinden askeri planlar yapması ihtimalini gündeme getirdi. Öte yandan Kudüs'ün ABD Başkanı Donald Trump tarafından başkent ilan edilmesi sonrası Filistin-İsrail sorununda yeni bir evreye geçilmişken, Güney Lübnan'da güçlü bir askeri-ekonomik alt yapısı bulunan Hizbullah'ın İsrail ile adeta savaş öncesi karşılıklı pozisyon almaları ve Filistin-İsrail sorunun Lübnan sahasından tanımlanması Lübnan'ı dünya ve Ortadoğu sahnesinde tekrar üst sıralara taşımıştır.

Türkiye gibi çok kimlikli ve çok kültürlü fakat aynı zamanda ulus devlet olan ve kimliklerin bir potada eridiği bir ülkeden Lübnan'daki siyasi yapının ve aktörlerinin anlaşılması epey güçtür zira Lübnan'da bütün farklı

* Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, nazli_koca@hotmail.com

kimlikler kendi çevreleri ile birlikte siyasal hayata katılmaktadır ve siyasal sistem mezhepler ve farklılıklar üzerine inşa edilmiştir. Bu sistemin Lübnan'da uzun yıllar devam eden çatışmalı süreçlerin temeli olup olmadığı ve Ortadoğu ve Avrupa'daki alternatif sistemler tartışılmakla birlikte, bu karmaşık yapının anlaşılması Lübnan siyasetini ve aktörlerini anlamada kilit rol oynamaktadır.

Bu bağlamda genel anlamda bölgedeki, özel anlamda ise Lübnan'daki dengeleri ve Türkiye ile ilişkilerini anlamak adına akademisyenler Veysel Ayhan ve Özlem Tür tarafından yapılan kitap çalışması dikkate değerdir. Akademik çalışmalarına ODTÜ Uluslararası İlişkiler bölümünde devam eden Prof. Dr. Özlem Tür ve Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde devam eden Prof. Dr. Veysel Ayhan Lübnan'da son dönemde yaşanan çatışmalı süreçlerle ilgili pek çok akademik dergilere makaleler yazmışlardır ve nihayetinde bu çalışmalarını bir bütün olarak topladıkları ve devam ettirdikleri 'Lübnan, Savaş, Barış, Direniş ve Türkiye ile İlişkiler' kitabını yayınlamışlardır. Çalışma bu yanı sıra akademik bir niteliğe sahip olup, olayların anlatımında kronolojik bir yöntem tercih edilmiş, böylelikle son süreçte yaşanan gelişmelerin tarihsel arka planı okuyucuya aktarılarak ve bu bilgilerin göz önüne alınması sağlanarak konunun anlaşılması hedeflenmiştir. 2009'da gerçekleştirilen seçimlere kadar olan süreci inceleyen kitap, spesifik olarak Lübnan ile ilgili araştırmalar yapan kesimler için ilk başvurulacak eserlerden biri olma üzere uygundur.

Toplamda altı bölümden oluşan kitapta ilk beş bölüm Lübnan'ın kökeni ve ilk yerleşimcilerinden, 2009 yılında gerçekleştirilen seçimlere kadar detaylıca anlatılmakta, son bölümde ise Lübnan-Türkiye ilişkilerine değinilmektedir. Kitapta demografik yapının siyasal sisteme şekil verdiği Lübnan'ın kökeninden ve ilk yerleşimcilerinden itibaren anlatılmaya başlanması okuyuculara ilerideki gelişmeler için alt yapı oluşturma amacındadır ve fazlasıyla aydınlatıcıdır. Lübnan tarihinin Fenike uygarlığı kadar eski bir dönemden itibaren ele alınmasının sebebi yazarların günümüzde hala Lübnan'daki aktörler arasında var olan çatışmaların kökeninin bu tarihlere kadar eskiye dayandığını anlatmak istemeleridir. Buradan hareketle, kitabın birinci bölümünde Fenike uygarlığı, ardından gelen Roma ve Arap egemenliği sonrası başlayan Osmanlı hâkimiyetinin Fransız mandasıyla son bulmasının tarihsel olarak Lübnan halklarında bıraktığı izler kronolojik bir şekilde ve detaylıca okuyuculara aktarılmaktadır.

Lübnan tarihi aktarılırken, aktörlerin detaylı profilinin yanı sıra İsrail, Suriye gibi ülkelerin aktarılan dönemdeki siyasi iklimi ve politik arka planları da aktörler ile birlikte detaylı bir şekilde aktararak, konunun okuyucu tarafından daha geniş bir çerçevede anlaşılmasına çaba harcanmıştır. Bu çerçevede, kitabın ikinci bölümünde Lübnan'daki aktörlerin kendi içlerindeki iktidar mücadelesi ve çatışmalarda Suriye ve İsrail ile kurdukları ilişkiye odaklanılmış, 1975 yılında başlayan Lübnan İç Savaşı'nın önce-
sindeki dönem ve nasıl başladığı detaylıca aktarılmıştır. Üçüncü bölümde ise İsrail'in 1978 yılındaki Lübnan işgali, yarattığı etkiler ve şu anda halen Lübnan'da güçlü bir siyasi, askeri aktör olan Hizbullah'ın doğuşu anlatılmıştır. 1989 yılında imzalanan Taif Anlaşması'nın güncellenmesi tartışmaları günümüzde dahi sürerken, yazarlar çalışmalarında anlaşmanın önce ve sonrasındaki süreçleri sahadaki gözlemleriyle birlikte anlaşılır bir şekilde aktarmışlardır.

1990'lardan itibaren 2005 yılında yaşanan ve bölgeyi uzun süre etkileyecek bir sürecin başlangıcı kabul edilen Refik Hariri suikastının ele alındığı dördüncü bölüm, özellikle Ortadoğu üzerine çalışmalar yapanlar için oldukça aydınlatıcıdır. Suikaste uzanan sürecin arka planını ve suikasten sorumlu tutulan Suriye'nin suikast öncesi ve sonrası tutumunu detaylıca aktaran yazarlar bu anlamıyla okuyucular için fazlasıyla karmaşık görülen bir dönemi basit bir dille sadeleştirerek aktarmışlardır. Kitabın Lübnan tarihi bakımından son bölümü olan beşinci bölümde ise, 2006 yılında yaşanan İsrail-Hizbullah savaşı ve bölgedeki etkileri aktarılmıştır. İsrail'in Güney Lübnan'dan geri çekilmesi ve Hizbullah'ın Lübnan siyasetinde daha da güçlenmesi ile sonuçlanan İsrail-Hizbullah savaşı, ileriye dönük bölgedeki hassas dengeleri etkilemesi bakımından oldukça önemlidir ve yazarlar tüm detaylarıyla savaş sonrasını okuyuculara sade bir dille aktarmışlardır.

Kitabın son bölümü olan altıncı bölümde ise Lübnan ve Türkiye ilişkilerinin kısa bir tarihsel arka planı sunulmuş, özellikle 2006 Lübnan-İsrail savaşı sonrası ilişkilerde açılan yeni pencereye ve gelişmelere odaklanılmıştır. Lübnan'daki her mezhebin ve inancın Türkiye ile ilişkilerinin tarihsel süreçlerinin de ayrı ayrı ele alınması ise konu ile ilgili fazlasıyla aydınlatıcı ve yol gösterici olmuştur. Öte yandan her bölümün sonuna o bölüm ile ilgili kaynakçaların sunulması ise, konu ile alakalı daha geniş çalışmalar yapmak isteyen araştırmacılar için çok yararlı olmuştur.

Çalışma daha önce bu alanda yapılan yerli yabancı akademik çalışmalar, dönemin gazeteleri ve araştırmacıların sahada bizzat yaptığı gözlem ve

mülakatlara dayanılarak ortaya çıkarılmıştır. Yazarlar 2009 seçimlerine gözlemci olarak katılmışlar ve bu sayede bölgede yaptıkları gözlem ve mülakatlarla çalışmalarını derinleştirmişlerdir. Her ne kadar akademik alt-yapısı olsa da, kitap sadece konu ile ilgili araştırmacılara değil, daha önce Lübnan ve bölge ile ilgili okuma yapmamış kesimlere de hitap etmektedir. Yazarların kullandıkları dilin sade ve akıcı olması, bu kadar karışık bir konunun anlaşılmasını daha kolay kılmıştır. Tarihsel sürecin doğru periyotlar halinde bölümlenmesi ve atılan başlıkların içerik ile uyumlu olması bir diğer anlaşılmayı kolaylaştıran unsurdur.

Türkiye'deki ulaşılabilen Lübnan ile ilgili yapılan akademik veya akademik olmayan çalışmaların birçoğu çıkış noktası kabul edilirse, diplomat anılarından, gezginlerin derlediklerinden ve akademik dergilere hazırlanan makaleler hariç, Lübnan tarihi ve siyaseti ile ilgili bu kadar kapsamlı benzer bir çalışma bulunmamaktadır. Bu alanda Zahide Tuba Kor her ne kadar İHH bünyesinde Lübnan'a yaptığı ziyaretlerden yola çıkarak Lübnan tarihi ile ilgili bir derleme yapmışsa da, bilimsel manada kaynaklardan yararlanılarak ve bilimsel bir alt yapı ile yapılan bir çalışma değildir. Bunun yanı sıra Lübnan'ın çeşitli dönemleri ile ilgili hazırlanan çeşitli makalelerin dağınıklığı ve ulaşımda zaman zaman yaşanan sıkıntılar, konunun bir bütün olarak anlaşılmasına engel teşkil ederken, yazarların eserinde olduğu gibi nitelikli ve bilimsel bir derleme benzeri yazılmamıştır. Bu anlamda literatürdeki kısıtlılıktan kaynaklı 'Lübnan, Savaş, Barış, Direniş ve Türkiye ile İlişkiler' kitabı alanında bir eksikliği kapatmaya ve toparlayıcı bir başucu kitabı olmaya adaydır.

İnternette veyahut sahaflardan kolayca temin edilebilen çalışma, fiyat itibari ile almaya elverişlidir. Kapak fotoğrafı olarak Lübnan'da yaşanan savaşları anlatan bir görüntünün kullanılması, Lübnan gibi çatışmalardan başını kaldıramamış bir ülkenin tarihini anlatan bir eser için yerindedir ve içerik ile uyumludur.

Diğer yandan, kitabın yazımında izlenen kaynakça yöntemi olumsuz bir eleştiri olarak yer almaktadır. Kitabın sonunda yer verilen geniş kaynakçadan hariç, her bölümün sonuna dipnot yerine ayrı bir kaynakça hazırlanıp, koyulması her bölüm ile ilgili spesifik araştırma yapacak araştırmacılar için büyük kolaylık sunmaktadır fakat bölüm içlerinde geçen ve dipnot olarak işaretlense de bölüm sonundaki kaynakçada verilen bilgiler, Lübnan gibi karışık bir konuda sürekli bölüm sonuna dönmeyi gerektirmektedir.

Yoğunlaşmış bir okuyucunun okumayı yarıda bırakıp, bölüm sonundaki kaynakçadan verilen bilgiyi bulup, tekrar metin içindeki yere dönmesi ilgiyi dağıtmaktadır. Bu bakımdan sayfa sonu dipnot yöntemi aynı sayfada istenilen bilgilere ulaşmada daha pratik olacaktır ve olayların karmaşasının anlaşılmasında daha fazla yardımcı olacaktır. Bunun yanı sıra, kitabın arka kapak yazısı editoryal hatadan kaynaklı eksik yazılmıştır ve bu konuda gerekli özen yayınevi tarafından gösterilmemiştir. Ayrıca alanında geniş bir açığı dolduran ve sadece tek baskı yapan bu çalışmanın, -Lübnan'ın da güncelliğini her dönem koruduğu göz önüne alınırsa-, yeni baskıları yapılmalıdır.

Sonuç olarak, gerek literatüre yaptığı katkılar ve alanında bir boşluğu doldurup başucu kitabı olmaya aday olduğu için, gerek kullanılan dil ve üslubun okuma ve anlamayı kolaylaştırdığından, ayrıca her kesime hitap ettiğiinden ve fiyat bakımından elverişli olduğundan daha büyük bir yayınevi tarafından ve yeni bir gözden geçirilmiş baskı ile raflarda hak ettiği yeri almalıdır.